

Dörnyei Sándor 90 éves¹

Az Országos Széchényi Könyvtár bibliothecarius emeritusa, orvostörténész és bibliográfus, kedves kollégánk november 4-én töltötte be 90. életévét.

Dörnyei Sándor Szarvason született. 1944-től Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-latin szakán folytatta tanulmányait, az Eötvös Kollégium diákjaként. Az őt régóta ismerők szerint ma is meghatározza lényét, személyiségét a kollégium szellemisége és annak ismert jelmondata: „*Szabadon szolgál a szellem*”. 1948-ban bölcsész-doktori, majd a következő évben középiskolai tanári oklevelet szerzett. Ösztöndíjasként 1949-től részt vett az Országos Széchényi Könyvtár munkájában, 1949-1950-ben a hazai, XIX. századi sajtóbibliográfia munkálataiban vett részt. 1950. október 6. és 1952. július 31. között az Országos Könyvtári Központban dolgozott. Feladata a köztulajdonba vett könyvtárak állományának biztosítása volt. Ez elsősorban a felosztott rendházakra vonatkozott. Előbb Budapesten szinte egyedül, majd néhány hónap múlva már kis csoporttal² járta az országot, hogy a volt egyházi épületekben maradt könyveket mentse a több felől is fenyegető veszély elől. A könyvtárak állapotának és állományának felmérése, majd zár alá vétele volt az első feladat. Az épületek új birtokosai (szociális otthon, szakiskola stb.) helyhiánnyal küszködve akartak megszabadulni a számukra terhes könyvektől. De az épületek lakói (katonák, tanulók stb.) is igyekeztek „megismerni” a számukra rejtélyesként különösen vonzó „kincseket”. Ezért mielőbbi, biztos helyre szállításra volt szükség. Mindezekből a feladatokból ő alaposan kivette a részét. Miután a kalocsai érsek szorult anyagi helyzetében külföldi kereskedőknek eladta könyvtárának néhány értékes darabját, az ellene indított Grósz-perben az egyik vádpont éppen ez volt. Az illetékes minisztérium ezért elrendelte az Országos Könyvtári Központnak az egyházak megmaradt, többnyire központi (püspöki, egyházkerületi stb.) könyvtáraiban őrzött és az „értékes” kategóriába (kódexek, ősnymtatványok stb.) tartozó kötetek számbavételét. A felosztott rendházak

leginkább veszélyeztetett könyvei többségének központi raktárakba juttatását követően az ezzel foglalkozó három-öt fős, majdnem kizárólag fiatalokból álló együttest – közöttük állandó tagként öt is – ráállították ennek a leltározási munkának végzésére. Az Országos Könyvtári Központot 1952 derekán átszervezték, így annak munkatársai részben a korábbi feladatokkal más intézménybe kerültek, részben szétszóródtak. Így jutott ő az Országos Széchényi Könyvtár gyarapítási osztályára, majd néhány évnyi itteni munka után átkerült a főigazgatói titkárságra. A *Magyar Könyvszemle* újraindulásától egy évtizedig (1955—1965) annak technikai szerkesztője volt. 1956-ban a könyvtár forradalmi bizottságában tevékenykedett, ennek következtében 1957 áprilisában elbocsátották.

Egy darabig „hónaljas” antikváriusként igyekezett megélni, majd a *Mezőgazdasági Lexikon* bedolgozójaként tevékenykedett. 1958-tól az Orvostudományi Dokumentációs Központ (a későbbi Országos Orvostudományi Könyvtár) munkatársaként kurrens magyar orvosi bibliográfiát és orvostudományi szakbibliográfiákat szerkesztett.³

1965. októberében az Országos Gyógyszerészeti Intézetbe került, ahol nyugdíjazásáig, 1986-ig dolgozott. Először a *Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemlét*, majd annak kettéválása után a *Spectrum Pharmaceuticumot* és a *Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemlét*, később a WHO megbízásából a *Drog Regulation Indexet* szerkesztette.

1986-tól kezdődően ismét folyamatosan részt vesz az Országos Széchényi Könyvtár munkájában, a Régi Magyarországi Nyomtatványok Szerkesztőségének nyugdíjas tagjaként elsősorban az 1801 előtti retrospektív bibliográfia összeállításában tevékenykedett. Szabó Károly *Régi Magyar Könyvtára* III. kötetének ötfüzetnyi kiegészítése után,⁴ a XVIII. századi hazai szerzők külföldön, idegen nyelven megjelent publikációinak bibliográfiáját készítette el.⁵ A magyar nemzeti bibliográfia több ezer tétellel vált teljesebbé Dörnyei Sándor és szerkesztőtársai jóvoltából. Ezzel a korábnál jóval biztosabb vezérfonalat adott az adalékok gyűjtéséhez és az újabb adatoknak a bibliográfiai rendszerben való elhelyezéséhez. Gazdag bibliográfusi és könyvtörténetési tevékenységéért 2006. augusztus 20-án Széchényi Ferenc-díjjal tüntették ki. 2015. január 1-től pedig az Országos Széchényi Könyvtár bibliothecarius emeritusa lett.

Könyvtörténeti kutatásával párhuzamosan a *Budapest Lexikon* mindkét kiadásának szak-szerkesztője volt. Különösen jelentős és szélesebb körben is ismert orvos- és gyógyszerészettörténeti munkássága. Legfontosabbak talán alapvető kéziratok, de főként nyomtatásban megjelent bibliográfiái. Elkészítette az 1945—1960, az 1961—1970 (kéziratban) és az 1715—1944 korszak⁶ orvostörténeti bibliográfiáját. Összeállította az 1772 és 1849 között megjelent régi magyar orvosdoktori értekezések jegyzékét⁷, a magyar gyógyszerészettörténet irodalmát.⁸ Szinte felbecsülhetetlenül hasznos munkáival megteremtette ezen szakterületek alapbibliográfiáit, amelyek a további kutatások számára is kiinduló pontul szolgálhatnak. Emellett több évtizeden át publikált a szakma hazai fórumaiban, az *Orvostörténeti Közlemények*ben és az *Orvosi Hetilap* Horus rovatában. 2016-ban az *Orvosi Hetilap* Markuszovszky-díjjal jutalmazta a 2015-ös évfolyamban közölt legjobb orvostörténeti munkáért.⁹

A kezdetektől részt vett a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár állományának gazdagításában, a Magyar Orvostörténelmi Társaság, illetve a Magyar Gyógyszerészettörténeti Társaság alapítói közé tartozik. Munkásságáért a Magyar Orvostörténelmi Társaság 2001-ben Weszprémi- emlékéremmel és díjjal tüntette ki, 2016-ban pedig tiszteleti tagjai

közé választotta. A Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság 2005-ben Szigetváry Ferenc-
emlékérmet adományozott neki.

Dörnyei Sándor ma is aktív kutatója az Országos Széchényi Könyvtárnak. Nemcsak újabb publikációi mutatják ezt, hanem az a jellegzetes kép is, amint az itt töltött kedd délelőttökön, az RMNy szerkesztőségben lévő íróasztalánál hatalmas, bekötött folyóiratokat lapozva cikkeket, adatokat gyűjt. De az is gyakran előfordul, hogy az őt keresők nem találják a helyén. Ilyenkor a könyvtár olvasótermeinek bármelyikében felbukkanhat, a legnagyobb eséllyel talán a mikrofilmtárban, hiszen a kutatástól az sem tartja vissza, ha rideg filmtekercseket kell forgatnia. Ugyanis gyakran keresik fel őt – jellemzően fiatalabb – kutatótársai. Nem véletlenül, Dörnyei Sándor nemcsak tudós, hanem igazi kolléga, tanár is, akihez mindig bátran lehet és érdemes kérdéssel, kéréssel fordulni. Ő nem sajnálja az időt, energiát, hogy megbeszélje a felmerülő szakmai kérdéseket az őt felkeresőkkel, megossza velük jobbító ötleteit, tapasztalatait. A gyakorlat azt mutatja, hogy a legkülönbözőbb tudományterületekkel kapcsolatban is szinte mindig tud ajánlani olyan irodalmat, amely rendre közelebb visz a probléma megoldásához. Ez szellemi alkotó tevékenységének másik, cseppet sem kevésbé fontos területe.

Bár a születésnap kiemelés műfaja megkívánná, nem lehet cél e helyütt diszkrét, derűs lényének teljes bemutatása. Fel lehetne idézni a számos, tőle hallott érdekes régi történetet, könyvtári anekdotát, egy-egy történelmi korszakot, élethelyzetet hajszalpontosan leíró, tanulságos viccet. Munkatársai azonban amúgy is csupán kis szeletét ismerik sokoldalú, érdekes személyiségének, az ünnepelt pedig minden bizonnyal már az eddigi, szerény „dicséreteket” is túlzónak tartja, így csupán annyit kívánok – úgy gondolom – sok őt ismerő, szerető ember nevében:

Isten éltesse sokáig erőben, egészségben!

JEGYZETEK

1. Az életrajz az ünnepelt 80. születésnapjára készült, viszonylag kis példányszámú kötetben jelent meg: Peregrinálók. Negyvenhárom magyarországi és erdélyi orvostanhallgató életrajza (1683–1783). Szerk., vál. Dörnyei Sándor. Ford. előszó: Magyar László András. Bp., Borda Antikvárium, 2006. 7–9. p. Az itt olvasható szöveg ennek igen kis mértékben átalakított és kiegészített változata.
2. Főképpen Wix Györgynéval és Borsa Gedeonnal közösen végezték ezt a munkát, lásd erről: Wix Györgyné: A szerzetesi könyvtárak sorsa Magyarországon, szerk. Vásárhelyi Judit, Bp., OSZK, 1997 (Az Országos Széchényi Könyvtár Füzetei, 11).
3. Dörnyei Sándor műveinek jegyzéke a 90. születésnapjára készült kötetben összegyűjtve olvasható: Alexander Multifrons: Tanulmányok a 90 éves Dörnyei Sándor tiszteletére. Bp., 2016, OSZK, Argumentum. 185–197. P. Az említett művekre vonatkozó bővebb adatok ott találhatóak meg. A következőkben csak a legfontosabbak kerülnek kiemelésre.
4. Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár III-ik kötet. Pótlások, kiegészítések, javítások. Összeáll.: Dörnyei Sándor és Szálka Irma. 1–5. füzet. Bp. 1990–1996, Országos Széchényi Könyvtár.
5. Régi Magyar Könyvtár III/XVIII. század. Magyarországi szerzők külföldön, nem magyar nyelven megjelent nyomtatványai. 1. kötet. 1712–1760., 2. kötet. 1761–1800. Összeáll.: Dörnyei Sándor – Szávu Mária. Bp. 2005–2007, Országos Széchényi Könyvtár.

6. A magyar orvostörténeti irodalom 1715–1944. Piliscsaba–Bp., Magyar Tudománytörténet Intézet – Magyar Orvostörténelmi Társaság, 2002. 455 p. (A Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára, 29.)
7. Régi magyar orvosdoktori értekezések. Nagyszombat, Buda, Pest, 1772–1849. 1. kötet. A–K., 2. kötet. L–Z., 3. kötet Bécs. Egyetem és Josephinum, 1729–1848. Bp.–Zebegény 1998–2010, Borda Antikvárium.
8. A magyar gyógyszerészettörténeti irodalom 1944-ig. Piliscsaba 2004, Magyar Tudománytörténeti Intézet, 316 p. (Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára, 35.)
9. A korabeli sajtó Semmelweis betegségéről és haláláról = Orvosi Hetilap, 2015. 18. sz. 744–745. p.

Perger Péter

